

... dünya nə gözəl ...

(Şair Musa Yaquba açıq məktub)

"Musa Yaqub - şeirimizin Səttar Bəhlulzadəsi, Sərrast Bəhlulzadəsi, Əttar Bəhlulzadəsi".

(Qabil)

Çox hörmətli Musa müəllim. Həm həyatda, həm də poeziyamızda palıdlaşan, nağıllaşan vaxtınızda mən, yaradıcılığınızın pərəstişkarı, kiçik bir soydaşınız ürəyimdəki sözləri nağılvari şəkildə sizə çatdırmaq istəyirəm.

Uc qar bir kənddə dünyaya göz açmışam. Bu kənd ucalıq, təmizlik, saflıq rəmzi olan bir yaylada yerləşir. Buradan uzaq ənginliklərə baxanda daim başı qarlı, zirvələri göylərə meydan oxuyan, əlyetməz, ünyetməz, quşqonmaz uca Qafqaz dağları, aşağı boylananda qarşıda halal süfrə kimi açılan bərəkətli Şirvan düzünün intəhasızlığı canlanır. Bir sözlə, doğma Vətənin cənnət bir guşəsi. Siz demiş:

Harda bu saydığım, gözəllik olsa,

Orda Azərbaycan torpağı vardır.

Hələ müasir maşınların yaxşıca ayaq açmadığı bu kənddə insanların qəlbində ümid çırağı yandıran, zehninə bilik nuru çiləyən, ürəklərə şirin duyğular toxumu səpən bir məbədgah - məktəb binası vardı. Bu məktəbdə elm yoluna çıraqlı tutan ziyalılar vardı, həm də hər kəsin böyük ümidlə üz tutduğu kitabxana vardı.

Bir də lap həyət qapısının önündəcə düzəldilmiş skamyada oturub abunə olub-olmamağın fərqi nə varmadan kimə gəldi qəzet, jurnal paylayan (bir azca gec gəlsəydin, qəzet almaqdan məhrum olardın) poçtalyon Zaman dayı vardı bu kənddə. Mən də hər gün qəzet almaq üçün Zaman dayının qapısının ağzını kəsdirərdim. Mənim üçün sanki dünyaya pəncərə Zaman dayının vaxtilə qara olub, sonradan rəngi solub-bozarmış çantasından açıları. Aldığım qəzet və jurnalları bir nəfəsə oxuyar, təzə-tər məlumatlar əldə edər, yeni yaradıcılıq nümunələri ilə tanış olardım. Etiraf edim ki, bu nümunələrin heç də hamısı insan qəlbinə dərin nüfuz etmirdi.

Və günlərin bir günü rayon qəzetinin səhifələrində balaca, bapbalaca cəmi dörd misradan ibarət bir şeir oxudum:

Bəlkə də borcundan çıxmadım, Vətən,

Ömür bahar deyil, bir də qayıtsın.

Ölsəm də, qoynunda qoy ölüm ki mən.

Çürüyüm, bir ovuc torpağın artsın!

Nəhəng bir fikrin sadə fəlsəfi yozumu məni ov-sunladı. Bu mövzuda çox oxumuş, şeir əzbərləmiş, nəğmə zümzümə etmişdim. Nizaminin "Bərdənin tərif", Füzulinin "Vətənimdir", M.Arazın "Vətən mənə oğul desə..." və nələri, nələri xatırladım.

Hətta sizin "Altmışincılar" nəslindən olan Cəmal Yusifzadənin 30 il əvvəl yazdığı orijinal fikri də indi yadıma saldım:

Qırx bahar adlamışam

Ömrə-günə min bərəkət.

İçimdə daş, Gözümdə yaş:

Gedirəm torpaq olmağa.

Bəli, Vətən haqqında nəğmələrin hərəsi qəlbi bir cür duyğulandırmış, doğma elə, obaya, təbiətə məhəbbətlə süsləndirmiş, uca dağa döndərmişdi. Lakin onların içərisindən bu bir bəndlik şeir qədər ürəyimə nüfuz edən, əbədilik məskən salan olmamışdı. Bir andaca insana məxsus ən ali duyğu-

lar, həyat, yaşayb-yaratmaq arzusu qaynadı qəlbimdə. İnsan olmağımla, belə böyük ideallar, nəcib duyğular daşdığıma görə fəxr etdim. Elə bu anda-cə başqa bir şairin başqa məqsədlə yazdığı şeir yadıma düşdü: (şairin dediyi fikirləri deyil, qəlbimdəki sevinc və fərəhi bəyan etmək üçün)

Qalxıb Şah dağına söz istəyirəm

Çatsın hay-harayım dinləyənlərə...

Görəsən, bu nə ilə bağlı idi? Biz eyni bölgənin müxtəlif guşələrində dünyaya göz açmışıq. Ayrı-ayrı vaxtlarda: siz analığın ən müqəddəs duyğularının təmsilçisi olan anamın həyata gəldiyi illərdə, mən isə çox sonralar.

Siz həyatın, dünyanın qarışıq illərində-insanın insana yağı kəsildiyi, düşünən beyinlərin torpaq olduğu 37-ci illər repressiyasının (bəlkə də, həmin müqəddəslərdən birinin sönən ruhu sizə keçib), bəşər cəmiyyətinin görünməmiş fəlakətlərə düşər edən alman faşizmi ilə müharibə illərinin, müharibədən sonrakı dövrün - yaraların acısının təzə-təzə qaysaq bağladığı günlərin ağrı-acısını yaşamısınız.

Mən isə nisbətən sakit illərin, qocaların təbirincə desək: "müharibə görməyən bəxtəvərlər" nəslinin nümayəndəsiyəm. (Hərçənd sonralar bu sözlərin bədəlini beşqat ödəməli olduq).

Siz müqəddəs Babadağın bir addımlığında, Canalının ətəyində, meşələr və dağlar qoynunda, tarixlər şahidi Göyçay çayının sahilində, dünyanın 1001 gözəlliyinin simvolu olan bir torpaqda, bu gün hər bir poeziyasevərin təvəccöh nöqtəsi olan Buynuzda, müdrik atanızın son vəsiyyətini etdiyi və bu gün fəxrlə, qürurla vəsf etdiyiniz bir məkanda dünyaya gəlmisiniz:

Atam son sözündə demişdi mənə,

Dünyanı bu yerdən baxanda sevim.

Yer var

Himalaydan görünməz mənə,

Ən dərin dərədən görünər evim.

Mən isə bunlardan uzaqda - Azərbaycan torpağının başqa gözəlliyi ilə seçilən aran bölgəsinə bitişik olan bir kənddə həyata göz açmışam.

Siz bu gözəlliyə - qoynu məxmər meşəli Canalıya, palıd vüqarına, böyürtkən koluna, ayna bulaqlara, zümrüd çəmənlərə daha yaxın idiniz, onların nəfəsini daha yaxından duyurdunuz. (Hərçənd bu duyğular hər adama nəsib olmur. Yadıma Səməd Vurğunla bağlı bir rəvayət düşdü: Şöhrət zirvəsində qanad çaldığı illərdə şairin oxucularla görüşü keçirilmiş. Birinci sırada həyat yoldaşı ilə oturan və gənclik illərindəki bir çox şeirlərinin qəhrəmanı olan

Dürrə ayağa qalxıb deyir ki, çox qürrələnmə, səni şair edən mən olmuşam. S.Vurğun da gülə-gülə:

- Bu doğrudursa, yanındakı ... da şair edəydin də, - deyərək tutarlı bir cavab verir).

Bu ülvilikdən, bu gözəllikdən, bu saflıqdan aldığımız təəssüratlar şeirə, şərqiyə dönür, doğma Vətən torpağına yapılır, Babadağın məlhəm mehinə, Göyçayın zümzüməsinə, bülbüllərin xoş avazına qoşulur və ucqar bir kəndə ərməğan gətirdi.

Biz uşaqlar hələlik saflığın bol olduğu mühitdə bu insanlıq, gözəllik şərqilərinin işığında böyüyür, insani duyğuları qəlbimizə həkk edirdik.

Ürəyimizdəki nisgilli hisslərin tərcümanı idi sizin poeziyanız. Bu mənada böyük alman şairi İ.Hötenin fikirlərini xatırlamaq yerinə düşər: "Poeziya dərdin anasıdır, hər bir əzab çəkən və ağlayan insan şairdir, hər damla göz yaşı şeirdir, hər bir ürək poemadır".

Bəli, lap uşaqlıqdan sizin yaradıcılığınızı izləyir, ürəyimdən keçənləri zaman-zaman sizə çatdırmaq istəyirdim. Hətta orta məktəbdə oxuyarkən düşüncələrimi rayon qəzetinə yolladım. Çap etmədilər. Yəqin düşünənlər ki, bu fikirlər uşaq-muşaq işi deyil.

Nəhayət, belə bir gözəl fürsət ələ düşdü. Yaradıcılığınızdan diplom işi yazmalı oldum. Arxivinizi nəzərdən keçirəndə söhbət əsnasında yüzlərlə oxucu məktubunu köçəkəkdə itirdiyinizi dediniz. Böyüklüyünüzün, ucalığının sübutu: siz kimlərsə şöhrətpərəstlik xatirinə şair kimi görünmək naminə yazmırsınız. Bütün bunlar minlərin, milyonların ürəyini təlatümə gətirən ülvə, bəşəri hisslərin ifadəsidir.

Onları kimdənsə qorumaq heç ağılınıza da gəlmir: axı özünü özündən necə və niyə qoruyasan?!

Qərara gəldim ki, sizə demək istədiklərimi mətbuat vasitəsilə göndərim. Axı necə inanasan ki, müdrik ruhunuz hansı küləyinsə xoş rayihəsinə qarışıb uzaqlara pərvazlananda, hansı dağınsa ucalıq sehri ilə sərhədləri aşanda, ənginliklərə uçanda onu da itirməyəsiz.

Hörmətli Musa müəllim. Mən bir oxucu kimi fikirlərimi ifadə etmək istəyirəm. Bu, dəryada damlaya bənzəyir. (Lakin dərya da damlalardan ibarətdir.) Dediklərim kimin üçünsə bəsit görünə bilər. Axı bu bir oxucu sözüdür. Buna görə həm sizdən, həm də oxuculardan üzr istəyirəm.

Bəli, bir həqiqət məlumdur ki, Azərbaycan xalqını şair xalq adlandırırlar. Çünki əli qələm tutan hər kəs özünün cızma-qarasını - şeirini yazır. Lakin

bu "cızma-qara" sahiblərinin heç də hamısı şair ola bilmir. Siz də qəlbinizdə vulkan kimi püskürəcək böyük duyğuların ilk lavasını - ilk şeirinizi təbii hadisə kimi xatırlayırınsınız.

Sabir adlı sinif yoldaşınızın uşaqları başına yığb şeir oxumasını, bunun təsiri ilə "Koroğlunun qocalığı"nı, "Qıratın tərifini"ni özünüz bildiyiniz şəkildə nəzmə çəkməsini danışırsınız.

Yadıma Məmməd Arazın şeir yazma əhvalatı düşdü: "Doqquzuncu sinifdə dostlarımdan kiminsə qoltuğunda iri bir kitab gördüm. Maraqlandım - Səməd Vurğunun "İstiqlal təranəsi" idi. Alıb baxdım. Ortadan açdım. Gözünə ilk dəyən "Dilcan dərəsi" şeiri oldu. Bu misra məni elə tutdu, elə tutdu ki: Yenə səni gördüm, Dilcan dərəsi! "...Elə bil bundan sonra milyon illərlə beləcə duran lal-dinməz dağları, dərələri gözüm gördü...!"

Şeir yazmağa başlamaqda bir oxşarlıq var hər ikinizdə. Lakin heç də hər kəsin qəlbində "qığılcımdan alov törəmir". Ürəyində ali duyğular, nəcib hisslər yaşadanların şəkəridir bu.

Göyçay Pedaqoji Məktəbində oxuyarkən "Qaliyyətiyyə bayrağı", doğma kəndə qayıtdıqdan sonra rayon qəzetinin səhifələri qəlbiniz və oxucu arasında mənəvi körpü oldu.

Artıq 1959-cu ildə böyük sənətkarların nəzərdiyyətini cəlb edən ilk poemamız - "İki qəlb, iki dünya" "Azərbaycan gəncləri" qəzetində dərc olundu. Məmməd Rahim kimi bir sənətkar sizə uğurlu yol arzuladı.

Sonralar sizin imzanızı həm yerli, həm də respublika mətbuatında - "Azərbaycan gəncləri", "Ədəbiyyat və incəsənət", "Sovet kəndi" , "Kommunist" qəzetlərində, "Azərbaycan" jurnalında tapırırsınız və gözləyirdilər.

Nəhayət, qəzet və jurnal səhifələrində sətir-sətir oxunan şeirləriniz daha böyük oxucu kütləsi ilə görüşə gəldi: 1966-cı ildə ilk kitabınız - "Yarpaqlar oxuyur" çap olundu.

Artıq sizi fərqli bir şair kimi tanıdılar: İlk əvvəl "təbiət şairi" adlandırıldı. Nəyi pisdir ki?! "Dərdimi dağlara, daşlara yazdım," deyiblər müdrik babalarımız.

Lakin mən yaradıcılığınıza məhdudiyyət qoyulması ilə razılaşmıram. Bəli, çoxları kimi siz də təbiəti düzgün qiymətləndirirsiniz. Biz təbiətə də ana deyirik. Ona görə ki, anadan sonra ikinci həyatı təbiət bəxş edib bizə. İnsan ondan həm maddi, həm mənəvi qida alıb, ucalıq tapıb. Təbiət insan övladının varı, dövləti, gücüdür.

Siz də gözəl məkanda - təbiət qoynunda həyata göz açmısınız. Səhərlər Babadağın məlhəm mehi saçını darayıb, sinəsi məxmər meşəli Canalı dağının ucalığı qəlbinizi qururlandırır. Bülbüllərin xoş avazını dinləyib, ayaqlarınızı səhər şəhi ilə yuyub günəşin al şəfəqləri ilə qurutmuş, tarixlər şahidi Göyçayın şirin zümzüməsi ilə yuxuya getmişsiniz.

Təbiətin min bir çaları çoxlarının qəlbini gözəl hisslərlə doldurub. Lakin heç də bütün bəşər övladı əvəzsiz xəzinədən lazımınca bəhrələnməyib. Bu sahədə həssas ürək sahibləri olan siz şairlərə qibtə edilə bilər. "Təbiət şairi" təyini verilən Hüseyn Arif, Məmməd Aslan da bu sirli-sehirli səsi dinləyib, özlərinə məxsus şəkildə onu ifadə etməyə çalışıblar. Amma etiraf edək ki, təbiətə Musa Yaqub münasibəti, Musa Yaqub baxışı tamam fərqlidir. Belə müdrikcəsinə, filosofcasına, insan mənafeyi prizmasından özünəməxsus şəkildə qiymətləndirmək - bu, "Musa Yaqub təbiətşünaslığı" deməkdir.

Bu fikrin təsdiqini məcazi deyil, həqiqi mənada sizin yaradıcılığınızda gördük. Kimsə "rahatca oturmaq mənzilində" (B.Vahabzadə) yazır. Siz isə ürək sözlərinizi sal daşlara, böyütkən yarpağına, palıd qozasına, dağdağan ağacına, ayna bulaqlara yazırsınız. Şeirləriniz təbiətin fotosu deyil. Heç gözləmirsiniz də, təmənna ummursunuz da ki, onlar şeir adlansın. Qorumağa da çalışmırsınız. Təbiət özü onları şeirləşdirir, nəğmələşdirir (Onlar elə hazır nəğmədir, çünki bəstəkarı təbiətdir), zümzümələşdirir və bununla da minlərin, milyonların ürəyinə yol tapır, beyinlərə həkk olunur, gözəlliyi ilə ürəkləri ehtizaza gətirir.

Bəli, təbiət onu istəməyə nə minnət qoymadığı kimi, siz də şeirlərinizin oxunması üçün kimdən təmənna ummursunuz.

Başqa bir tərəfdən dahi söz allahlarının mötəbər fikirləri yada düşür. "Sən ey fələklər qədər uca, dəyərlər insan" - deyən dahi Nizami "Sirlər xəzinəsi" poemasında "Adəmin yaradılması haqqında" adlanan birinci məqalətdə Qurandan, Peyğəmbərin hədislərindən və başqa mötəbər dini qaynaqlardan istifadə yolu ilə insanı Tanrının ancaq xeyir işlər, xoş əməllər üçün yaratdığını və insanın bunu heç vaxt unutmamasını tövsiyə edir.

"İnsan yoxdursa, dünyanın da mənası yoxdur, dünyanın gözəlliklərini yalnız insan dərk edib lazımınca qiymətləndirər", - deyən Nəsimi də bu fikrin ortağıdır.

Zaman-zaman bir həqiqəti dərk edib təbiətə bu

mövqedən yanaşan əsl şairlər bir-birindən qiymətli fikirlər irəli sürmüşlər: çəmənin çiçəkləri gözəlindən yanağından qızarmışdır, sərv ucalığı, palıd vüqarı, dağ özəməti insandan almışdır, bulaq ona görə sevimlidir ki, gecə-gündüz onun başına nazənin sənəmlər dolanır, aşiqin sinəsində göydəki ulduzlar qədər naz-qəmzənin oxu var, bu büti-zibani hətta gül ləçəyinin sayəsi də incidə bilər və s.

Bu bənzətmələri istənilən qədər sadalamaq olar. "Şeirində, sözünə oxşayan Musa Yaqub"da (S.Rüstəmhanlı) isə kiminsə fikrinin təkrarı yoxdur: özü kimi təmkinli, ağlamaqdan, sızlamaqdan, boş hay-küyçülükdən uzaq poeziya. "Olduğu kimi görünən, göründüyü kimi olan" (C.Rumi) Musa Yaqub. Təbiətə baxışı ayrı, bənzərsiz olan Musa Yaqub.

Etiraf edək ki, kənddə böyüyənlərin bir çoxu ən adi bitkilərin adını bilmir. Ayaq altında qalan bu dünya nemətlərindən xəbərsizdir. Sizin isə təbiətə bələdliyiniz hamını heyran qoyur. Siz nəinki hər güllü, çiçəyi öz adı ilə tanıyır, onların müalicəvi əhəmiyyətini bilir, hətta romantik "düşüncələrinə" də xəbərdarsınız. Əgər siz təbiəti estetik zövq xatirinə təqlid edib vəsf etsəydiniz bu, adi bir şeir, adi bir uşaq marağı olardı. Həmin fikirləri düşüncələrinizin fəlsəfi süzgecindən keçirəndə isə aləm başqalaşır. Axı cəmiyyətə yol təbiətdən başlanır. Bu, bizim poeziyamızın əzəli və əbədi çağırışlarından biridir: insanı saflığa, şəffaflığa, şərə qarşı mübarizəyə səsləmək. Bu yolda bir çox sənətkarlarımız kimi "qərəzsiz xeyirxahlıq" (B.Vahabzadə) nümunəsi, təbiətin ən gözəl sifətlərini - saflığı, xeyirxahlığı, təbiiliyi insanda axtaran Musa Yaqub cismən də, mənən də saflıq etalonudur. Təkcə bir şeiriniz - "Yarpaqlar oxuyur" kifayət edir ki, bu həqiqət öz təsdiqini tapsın. Burada hər şey saf insan mənəviyyəti ilə bağlı olduğu kimi, sizin (eyni zamanda hər bir oxucunun) vətənpərvərlik duyğularının tərcümanıdır.

Və təbiətə bu şəkildə şərq demək yalnız Musa Yaqubun ağına gəlirdi:

***Yarpaqlar bir cürə danışır, dinir.
Gəzsən bu dünyanın hər diyarını;
Bizim yarpaqlara fikir verin bir
Oxuyur azəri mahnılarını.***

Bu bəs deyilmiş kimi, mahnıların "izahı" da var: qərənfilin yuxusu, bənövşənin qoxusu da nəğmədir. Daşlar canı var kimi dilə gəlir, tər otlar tarın simi kimi köklənib: küləyin bir mizrabına bənddir, oxuyacaqdır. Çinar "Koroğlu" cəngisini oxuyur,

çöl-çəmən musiqi dilində dinir. Qovaqlar muğamat üstündə ötür, yalnız yasəmən "Sənsiz"i oxuyur. Sanki torpaq musiqi məclisi düzəldib. Məclis isə elə bil, Üzeyirin getdiyi gündən torpağa nəğmə öyrətməsi ilə bağlıdır.

Kitabdakı hər şeir bəndində bir "dastan" yatır. Lakin onlardan biri nəzər-diqqəti çox cəlb edir. Həmin şeir təkcə məzmunca deyil, sənətkarlıq baxımından da gözəldir, təkrar olunmazdır. Yadıma sevimli şairimiz B.Vahabzadənin ürəkləri rıqqətə gətirən sözləri düşdü: "Talıstan" poemasında elə bil təbiət özü oxuyur, özü danışır. Azərbaycan təbiətinin gözəllikləri, onun əlvan mənərələri, dağları, çayları dilə gəlir... "Talıstan" poeması Azərbaycan təbiətinin səslərdə deyil, sözlərdəki nəğməsidir".

Sizin bu şeirinizdə də bütün Azərbaycan təbiəti nəğmə "oxuyur". Hər misranın əvvəlində təkrar olunan anafora (burda) nəinki şeirə ağırlıq gətirir, əksinə, təbiət gözəlliklərinin bənzərsizliyini ifadə etməklə bərabər, Azərbaycana olan böyük, ölməz və təkrar olunmaz məhəbbətin ifadəsidir:

***Burda hər meşənin min cür ağacı,
Burda hər ağacın yamyaşıl tacı.
Burda hər tac üstə sarmaşlıq saçı,
Hər saçın küləkdən darağı vardır.***

Vətənə təbiət gözü ilə belə vurulmaq əsl qəhrəmanlıq deyilmi?!

Bəli, qəlbinizdə insanlığa xas olan ən ali bir hiss-məhəbbət vardı. Elə bu məhəbbətin işığında 1970-ci ildə "Bu məhəbbət yaşadar məni" adlı ikinci kitabınız çap olundu. Çox şeydən: dağların gecələr qəribə olmasından, Qara dənizin ülvyyətinə, Nazim həsrətindən, payız duyğuları ilə bağlı fəlsəfi düşüncələrimizdən, ilk dəfə ata olmaq sevincindən, tarixlər şahidi Cavanşir qalasından, Cakondaya heyrətindən, Əli Kərim həsrətindən, gözəllik ünvanı Hacıkənddən, 416-cı Taqanroq diviziyasının igid döyüşçüsü Vahab Osmanovun məktublarından və sairədən yazırdınız. Özünü məxsus şəkildə, öz fəlsəfi prizmanızdan heç kəsə bənzəmədən yazırdınız. Lakin bütün bunların fəvqində bir şeir vardı o kitabda: "Ana ömrü".

Dünya binə olandan bəşəriyyətin beşiyi başında durub onu yırgalamış ülvü, müqəddəs varlıq haqqında kimlər söz deməmişdir?! Olanlardan sonra insan qəlbinə bu qədər nüfuz edən söz demək olardı mı? Deməli, olardı! Və siz bacardınız. Başqa əsərlərinizdə olduğu kimi, "Altmışncılar" üçün səciyyəvi, o cümlədən sizin poeziyanızın canı olan

bənzərsiz bədii təsvir və ifadə vasitələri ilə bu müqəddəs varlığın obrazını yarada bildiniz:

Ana ömrü - bir laylanın diliylə,

Sənə yanmış, mənə yanmış bir ömür.

Ana ömrü - körpəsinin əliylə

Yuxuları oğurlanmış bir ömür.

Yaşımız üstə yaş artır, biz böyüyür, sizin qələminiz isə püxtələşir, müdrikləşirdi. Artıq mötəbər bir təşkilatın - Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin üzvü seçildiniz.

İlhamlı qələminiz isə dayanmaq bilmirdi. Elə hey yazır, yazırdı... Durna qatırı kimi, "Karvan" kimi kitablarımız səf-səf düzüldü: "Mənim kainatım" (1973), "Üzü bəri baxan dağlar" (1977), "Yaxşı ki sən varsan" (1979), "Bir sim üstə"(1983), "İki qəlbini işığı"(1985), "Mənim sevgi taleyim"(1988), "Ürəyimdə yerin qaldı" (1992), "Nənə yarpağı"(1996), "Payızdan yaza yol varmı" (1999), "Ruhumla söhbət" (2004), "Bu dünyanın qara daşı göyerməz" (2007), "Dövrün dəyirmanı" (2012)...

Bu kitabların məziyyəti haqqında danışmaq bir məktuba sığmaz. Qalaq-qalaq tədqiqat əsərləri yazılsın ki, onların mənaları açılsın.

Və mən: "Hər çəməndən bir çiçək", - deyərək ürəyimdəki bəzi söhbətləri davam etmək, bəzi mətləbləri açmaq istəyirəm.

Kənddə müəllim idiniz. Müəyyən biganəliklər, ədəbi aləmdən, dostlardan uzaq idiniz. İstəyirdiniz ki, gedəsiniz, daha çox yazıb-yaradasınız. Buynuzdan Bakıya köç oldu. "Azərbaycan" jurnalına şöbə müdiri təyin etdilər. Sizə hər işdə kömək edən dostlar daima tapıldı. İlk baxışda taleyinizdən razı idiniz. Ancaq təbiətin bir parçası olan ürəyiniz bununla razılaşırdımı? Əgər razılaşırdısa, niyə hər daşdan, kəsəkdən, güldən, çiçəkdən, Yelligədikdən, Canalı dağından, Şaxşaxa bulağından, Zarat çalasından-bir sözlə, qəlbinizə yazılan hər şeydən üzr istəyirdiniz:

Ay ana torpağım

Yamacım, dağım,

Özün qal salamat,

bağışla məni.

...Tutdun ələyimdən böyürtkən kolum

Yox, qala bilmərəm, bağışla məni!

Yadıma yenə ana yurdu başqa bir vətənpərvər şairi, M.Araz, onun ana yurda məhəbbətinin ifadəsi olan "Salamat qal" şeiri düşdü:

Ey dəvə yal, düşdüm daha belindən,

Ovsar, çıxdın daha əlimdən,

Balam çiçək bir də öpüm telindən

Salamat qal,

Salamat!

Qəlbini az qala sizin qədər duyan yenə də şair dostlarınız oldu. Ana yurdu söz yükünü çiyinlərində daşıyanlar dözmədilər:

"Şair, qayalara, dağlara söykən" - Məmməd Araz nidası idi bu.

S.Rüstəm qaşlarını çatıb sual etdi:

Qələm dostum, dağları

Kimə tapşırıb gəldin?

Büllur buz bulaqları

Kimə tapşırıb gəldin?

Şair dostunuz Z.Yaqubun aşağıdakı misraları sanki bu münasibətlə yazılmışdı və bir uşağa nəsihət edirmiş kimi, qoyub getdiyən gözəllikləri yadıma salıb ürəyinizi kövrəltmək istəyirdi:

Dağ çeşməsi istərəm, dodağından öpməyə,

Dağ yağışı istərəm, ürəyimə səpməyə,

Dağ zirvəsi istərəm, qanadlanıb süzməyə,

Dağ yolları istərəm, sinəsində gəzməyə.

Dağ çeşməsi istərəm, ətiriyə məst olmağa,

Dağ qartalı istərəm, könlümcə dost olmağa.

Dağları səsləməkdən dilimdə dağ bitdi, dağ.

Dağsız dağlar oğluna çətin olur yaşamaq!

Bu şeirlər bir bəhanə oldu.

(Onu da deyim ki, təkcə bir şeirinə 80-dən çox nəzirə yazmaq sizə qismət olub). Təbiətlə bahəm döyünən qəlbiniz bu ayrılığa, bu təlatümlərə dözmədi. Ürəyinizin ardınca yenidən bu torpağa döndünüz. Qəzet redaktoru oldunuz. İşə başlamazdan əvvəl Buynuz baş çəkməyi qərara aldınız. Axı vaxtilə Soyuqbulağın yanında tərəzinizi qoyub şeir yazırdınız. Vərəqiniz qurtaranda palıd yarpağına, böyürtkən koluna, çobanyastığı çiçəyinə yazır, tərəzinin bir gözünə atırdınız. Axırda o qədər yazdınız ki, tərəzinin bir gözü ağırlığa tab gətirmədi, yuxarı qalxdı. Tərəzinin o bir gözünü doldurmağa adam axtarırdınız. Qoç Koroğlu kimi bir Dəmirçioğlu həsrətində idiniz. Bakıya gedəndə də belə idi, qayıdanda da. Axırda səbriniz tükəndi. "Dağ çiçəkləri"ndən gözəl bir dəmət bağlayıb üz tutdunuz "Zəhmətkeş" qəzeti redaksiyasına. Özünüz də dağ ətirli şeirlərinizi yazmaqdan bir an da olsun əl çəkmədiniz. İnsafən, pis alınmadı. Xoş rayihəyə yığışanların sayı gündən-günə artdı. Şeir, sənət həvəskarları böyük inam hissi ilə sizin köməyinizdən yararlandılar, şair oldular. Onların bəziləri indi nəinki vətənimizdə, hətta digər ölkələrdə yaxşı tanınırlar.

Siz nə az, nə çox düz 20 il qəzet redaktoru oldunuz.

1995-2000-ci illərdə Milli Məclisin deputatı oldunuz, xalqı layiqincə təmsil etdiniz. Şərəfli işlər idi. Ancaq hər halda nə qədər poeziya nümunələri "doğulmadı". Sizin şeir yazmaqdan ayrılan anlarınız yadıma böyük Şəhriyarın bank hesabdarlığı və bunun da yerə-göyə sığmayan şair xəyalına dar gəlməsi, ruhunu sıxıb-əzməsini əks etdirən "Şeir və hikmət" şeirini saldı:

*...Bu dərdlər mənimdir, düşünsən əgər,
Qələm istəyirəm, sayğac verirlər.
Mənə nə idarə, nə möhür gərək,
Söz üstə odlanan bir ömür gərək.
Bu aslan könlümü çox incitməyin,
Şiri-şifralərə əsir etməyin...
Şeir azadlığım, şeir həyatım,
Ömrüm, səadətim, müqəddəratım.
Qartal səmadan ayırmayın siz.
Övladı anadan ayırmayın siz...*

İllər ötsə də, bəzi əsərləriniz geciksə də "Bütöv Azərbaycana bütöv bağlı" olan (B.Vahabzadə) ruhunuz dəyişmədi.

Vətən məhəbbətli sevgi şeirlərində də, təbiətə şərqə deyəndə də, haqsızlığa, namərdliyə, şərə, eybəcərliyə, vəzifə naminə tülkülənlərə meydan oxuyanda da sözünüz bənzərsizdir.

Müəllim ömrünə:

Otuz sinifdə var-gəl edibsə,

Bəlkə də yol gedib Magellan qədər, - bənzətməsində də,

-Gəl məni özünə öyrətmə belə,

Əlini əlimə öyrətmə belə,

Gözümü gözünə, öyrətmə belə, - deyən sevgi nəğməsində də,

- Bir gözün mən əydim, bir gözünü sən,

Niyə narazılıq bu tərəzidən.

Sən çeşmə qurudan, mən ağac kəsən

Bir günah sənindir, bir günah mənim, - deyib əxlaqımızı təmizləməyə içində bir inam hissi yaşadanda da, hər an istedadlara paxıllıq hissi ilə bədalaq gələnlərə:

Sən ey xain, sən ey paxıl qan qardaşım,

Bu quyudan burax məni,

Ey xəbərçi quş cələsi, elçi daşım,

Bu oyundan burax məni

Çıxım gedim azadlığa, - deyəndə də,

Sən Allah, ona bax. Baş əy-əy,

Ölür baş sarayda tülkülənməyə,

Ölür satılmaqdan, satmaqdan ötrü

Ölür bir mənəsbə çatmaqdan ötrü.

Bu dovşan adamlar, yovşan adamlar,

Bu beli büküklər, üzü dönüklər,

Bu ağzı köpüklər yandırır məni.

Cəhənnəm əhliçün ocaq püfləyən

Bu qarnı körüklər yandırır məni! -

deyib maskalanmış "tülkülərə" bir tikə haram çörəyi balalarına yedirtmək üçün dondan-dona girən buqələmunlara, hətta bu yolda qarşısına çıxan bütün mənəviyyat sədlərini "Uf!" demədən aşan "dağ gövdəli iblislərə" meydan oxuyanda da:

Xəyanət daşından, höcət daşından,

Bir də görəcəyik bostanımız daş.

Bu tale önündə anbarımız daş.

Millətə o qədər əyri baxmışıq,

Bir də görəcəyik gözlərimiz çaş, - yanğısı ilə çırpında da məlum olur ki, bu, Musa Yaqub qələmidir və sözüdür. Bu anda yenə Məmməd Araz yada düşür:

Tanrım, məni tuş elmə satqına, tuş:

O, milləti şöhrətinə girov qoymuş.

Bəli, siz saf və təmiz qəlbli, ədalətsizliklə barmışmayan, insanlığın fəxr edəcəyi saf və işıqlı mənəviyyatın sahibisiniz, Musa müəllim.

Sizin yaradıcılığınızda ən adi şeylər poeziya mövzusunə çevrilir, gözəlləşir, bəşəriləşir, ülviləşir. Bu poeziyada təkcə təbiət dil açıb danışmır: Vətənin şanlı tarixi, xalqın ucalığı, qəhrəmanlığı, müdrikliyi poetikləşir, tarixiləşir. Bu, şeir deyil, hazır mahnıdır: təbiət bəstələyib, bənzərsiz tablodu: mahir bir rəssam əli ilə çəkilib.

Siz hamının gördüyü və ya görmək istəmədiyi, ya da yaxşını, yamanı araşdırmağa gücü çatmadığı, poeziya məcrasına sala bilmədiyi məsələlərdən yazırsınız. Oxuyanda hamı deyir: Aaaa... nə gözəldir. Bunu mən də bilirəm. "Ancaq hamı bilmir ki, onu yazmaq ürək qanı ilə qidalanmaq deməkdir (Yadıma XIV əsrdə yaşamış Əssar Təbrizinin sözləri düşür). Hörmətli Musa müəllim, siz tək deyilsiniz. Düşüncələrinizə ortaqlar heç də az deyil. Heç də hamı həyatın zərbələrinə eyni dərəcədə cavab verə bilmir. Vaxtilə mənimlə bir otaqda filoloji fakültəni bitirən bir qız işləyirdi. Nəcib, intellektual, həyatda hər şeyi qanun, vicdan tərəziyyəsiylə qiymətləndirən bir xanım idi. O, hər şeyi mütləqiyyətlə etdiyi kitablarla, əsərlərlə qiymətləndirir, müqayisə edirdi. Həyatı hadisələrlə kitabdakılar üst-üstə düşməyəndə, uyğun olmayanda əzablar içində qıvrılar, hirslənər, bu haqsızlıqlara üsyan edərdi. Tərs kimi sevdiyi və sevildiyi adam da onun yüksək mənəviyyatını başa düşmədi. Elə bu xüsusiyyətlərinə görə bəziləri (çoxu mənəviyyatca

ondan aşağı idi) onu lağa qoyub gülərdilər. İş elə gətirdi ki, həssas ürəyi bütün bunlara dözə bilmədi (o sizin bütün şeirlərinizi əzbər bilirdi). Etiraz əlaməti olaraq işdən çıxdı, guşənişin oldu. Həssas ürək sahibi olan bu qızın faciəsini məndən çox duyan, ağrıdan olmadı). Həyatı zərbələri mətanətlə qarşılayan siz - Musa müəllim isə heç kəsdən, heç nədən küsmürsünüz.

Bəli, bu bir həqiqətdir ki, "böyük bir dərd imiş şair yaranmaq" (S.Vurğun). Bu yolu - səməndər quşu kimi yanmaq peşəsini - Tanrının bəxş elədiyi xoşbəxtliyi özünüz seçmişiniz: sanki "Fələklər" qədər uca, dəyərli insanın (Nizami) birdən-birə mənəviyyət "çirkabına" bulaşmağınamı dözə bilirsiniz?!

Təbiətdən cəmiyyətə bir addım yol keçən, təbiətdəki saflığı, gözəlliyi, təbiiliyi, təmənnaşılığını, ülviliyi cəmiyyətə şamil etmək, qoruyub saxlamaq istəyən Musa Yaqub nalə çəkir:

A vicdan əzabım,

Üsyan əzabım,

Öldürmə məni.

Ən zərif mehdən, ən incə gözəllikdən duyğulanan şair bu qədər həyəcana, sarsıntıya necə dözdü?

Bəlkə də, ona görə ki, xalqın başqa bir müdrik oğlu sizə "təskinlik" verdi:

Ay Musa, özünü yorma boş yerə,

İş ki belə gedir, nə gerçək, nə haqq?

Allahı qəlbində görməyənlərə

Vicdan kəlməsini necə anladaq?

(B.Vahabzadə)

Siz: "Bu dünyanın qara daşı göyerməz" - deyəndə vətənin başqa bir şair oğlu "etiraz" etdi:

Çox gözlü var torpağına kor baxır,

Dan yerinə bəbəyində tor baxır.

Yüz də çevir, min də ələ torpağı

Namərd ilə mərd yanaşı göyərdi.

(M.Araz)

-Əlinə elə dünən qələm alan bir şair şagirdim də sizə "meydan oxudu", - arzularınızın göyərəcəyinə inam yaratdı:

Kol dibində bənövşələr də qəfil,

Bizi qoşa görsələr açarlar dil.

Ümid lap axırda ölür, bunu bil,

Qəm eyləmə, göyərəcə o daşlar.

(Tərhan Saleh)

Ancaq Musa müəllim, sizə təsəlliyyə ehtiyac yoxdur. Daxili ruhunuzu, harayınızı dağ çayı kimi boş hay-küylə deyil, bolsulu çaylar kimi sakit, təmkinli şəkildə ram edə bilərsiniz.

Ümitsiz olursunuz. Namərdlərin yanında mərdlərin olduğunu görüb ürəklənirsiniz. Həmin mərdlərin işığında yaşamaq istəyir, bunu başqalarına da məsləhət bilirsiniz:

Bu namərd dünyayla qolboyun olub

Dünyanın mərdiylə yaşamalıyıq.

Bir ömrün dərdiylə yaşamalıyıq.

Və ya:

Bu dünyada sevinc də var,qəm də var:

Hərəsi bir yana çəkər könlümü.

Nə yaxşı ki namərd yanda mərd də var:

Biri söksə, biri tikər könlümü.

Hörmətli Musa müəllim. Siz Fərhad kimi "kü-lüngünüzülə" - qələminizlə poeziyamızın qarşısında dağ olan mövzuları qəlpə-qəlpə qoparıb gələcək yazarlara hamar yol açıb meydan verənlərdənsiniz. "Qarın filosofu" olub, mənəviyyətə "yox" deyib" maddiyyət zirvəsinə" qalxa bilərdiniz. Eləmədiniz! Düz elədiniz! Bununla da, insanın bütün varlıqlardan ucalığını bir daha təsdiq etdiniz. Çətin gündə, dar ayaqda təmkininizi, insana məxsus ali xüsusiyyətləri qoruyub saxladığınızı, "pak və təmiz vicdanınızın səsinə" (Mirzə Cəlil) qulaq asıb həqiqəti, ədaləti, müdafiə etdiyiniz "... və başqaları", "və sairələr" üçün yaxşı ki, siz varsınız, Musa Yaqub!

Yaxşını, yamanı araşdırmağa

Yaxşı ki sən varsan, ey ana kəndim.

(M.Yaqub)

Yaxşı ki, tikanlar çiçəkdən azdır.

Amma tikanlar da görür işini.

Həlim küləklərin oxşamasında

Duydum yaxşılardan nəvazişini

(M.Yaqub)

Bəzən ümitsizliyə qapılındadı dahi Füzuli kimi əbədi yaşayacağını, mal-mülkə əsir olan sultanlara baş əyməyəcəyini iftixarla bəyan edəndə, "vallah" deyib dünyanın naqislikləri qarşısında mat qalanda (Heyrət, ey büt... (Füzuli), heç kimə gileyilmədən, heç kimdən təmənnə ummadan (bu dahilərin müdrikiyidir), "axı sözün düzü bunları niyə acıqlandırır", - deyəndə də siz böyüksünüz, ulusunuz Musa müəllim.

İnsan bu dünyanın haqsızlıqlarından çəş-baş düşəndə, "nə yaxşı, namərd yanında mərd də var", - deyib təskinlik tapanda, qəlbimizdən keçənləri bizdən də yaxşı ipə-sapa düzməyi görəndə, boğazımıza tıxanan qəhəri yox etməyə nə yaxşı sizin qələminiz, axarlı-baxarlı, doğma dilimizin zənginliklərindən qidalanan poeziyanız var, Musa müəllim.

Müsahibələrinizin birində xalq dilinin başqa

bənzərsiz sənətkarı ustad Şəhriyara qibtə edirsiniz: "Şəhriyar şeirimizin, sənətimizin böyük zirvəsidir. O qədər şövqlü yazıb ki!

**Gözəl quşlar gəlib burdan keçərlər
Xəlvətləyib bulaqdan su içərlər".**

Qətiyyəni təəccüblənməyin. Bu "xəlvətləyib" sözü o qədər mənə ləzzət eləyib ki!"

Dilimizin gözəlliyi, zənginliyi, ən incə duyğulara belə mənə donu geyindirmək qabiliyyəti, dağ çayı kimi şaqraqlığı, Dədə Qorqud "bulağının" sərinliyi, saflığı sizin poeziyanızın da ana xəttini təşkil edir. Sadə xalq dilindən aldığınız söz və ifadələrin yenidən xalqa qaytarmanız və bənzərsiz şəkildə qaytarmanız elə ucalıq deyilmi?! Buna say-sız-hesabsız misallar gətirmək olar. Ancaq təkcə bu misralar:

**Gülüm həşəm, zəminim vağam,
Belə zəmini neynirsən?**

Yaxud:

**Bir həzin yağışın, sübhün gözündən
Baharlı çəməna yağmağı kimi.**

və ya: "eşənəyini itirən quşlar", Türkiyədə yaşayan dostunuza "... harda perik düşüb yuva qurmusan" ifadələri fikrimizin sübutudur.

Yalnız bunlar bəs edər deyək ki, siz çox şərəfli tarixi olan Azərbaycan dili varisliyinin ləyaqətli daşıyıcısıdır. Yaradıcılığınızla bir daha sübut etdiniz ki, bu, Qazi Bühranəddin söz oynaqlığını özündə ehtiva edən. Nəsiminin fəlsəfi düşüncəli, Füzuli hicranının nisgilli dilidir. Bu dil Xətayi sadəliyi, Vaqif axıcılığı, Sabir və Mirzə Cəlil qorxmazlığı, ucalığı, S.Vurğun, İ.Əfəndiyev lirizmi mənbəyi, B.Vahabzadə, M.Araz, Z.Yaqub "və başqaları"nın (M.Yaqub) heç vaxt tərəvətini itirməyəcək incilərinin yaratdıqları bir möcüzədir. Siz poeziya nərdivanının uca zirvəsində məhz bu varisliyin sayəsində qərar tutmusunuz.

Musa müəllim, etiraf edirsiniz ki:

**Mənim ürəyimdə bir nəğmə yatır.
Mən heç o nəğməni yazmayacağam.
Səsi nə düşməndə, nə dostu çatır,
Mən heç o nəğməni yazmayacağam.**

Bu təvazökarlıq kimə lazım, Musa Müəllim?! Axı siz o nəğmələri çoxdan yazmışsınız. Biz o nəğmələrin işığında böyümüşük, insanlığa məxsus nəcib duyğular, ali hisslər qazanmışıq. Hələ neçə nəsil də bu saf bulaqdan su içəcək. Bu mənada:

Şair nəğmə kimi gəlir cahana,

Nəğmə ölümünə mən inanmıram - deyən dostunuz Fikrət Qoca ilə razısınızmi?!

Bəli, özünüz də bilmədən diliniz, qələminiz sözə baxmayıb: istər-istəməz ürəyinizin səssiz-səmirsiz oxuduğu nəğmələr vərəqlərə tökülüb. Vərəqlərdə yoxdursa da, ürəyinizdən xəbərdar olanlar o nəğmələri olduğu kimi dinləyiblər, zövq alıblar, təmiz hissə inamları artıb, haqq-ədalət adlı bir məfhumun həmişə qalib gələcəyinə inanıblar. Axı:

**Yaxşılıq əlindən tutub, ucalıb,
Tərtəmiş ürəklə, dumduru gözəl.
Dünyaya baxanda dünya nə gözəl,
Həyat nə işıqlı görünür, Allah**

Tikan da çiçəyə bürünür, Allah - deyən və bununla da aqillərini: "Dünyanı gözəllik xilas edəcək", - fikrini təsdiqləyən gözəllik nəğməkarı Musa Yaqub o nəğməni yazmaya bilərmidi?!

"Zər qədrini zərgər bilər", - deyib aqıl babalarımız, siz heç də hər kəsin yaza bilməyəcəyi nəğməni ürəyinizdə saxlamayın. O nəğməni yazın. O nəğmə mənəviyyəti uca və zəngin insanlara mənəvi qidadır.

O nəğmə ümitsizliyə qapılanlara bir nur, mənəviyyətlərini zənginləşdirmək istəyənlərə bir işıq olar.

O nəğmə fani dünya işlərində çəşib qalan bir insan üçün, susuzluqdan cadar-cadar olmuş torpağa, "çaşib" səhrada bitən zərif bir çiçəyə, meyvəsini insanlara ərməğan etmək istəyən böyürtkən koluna bir damla su kimi, "iyənə ucu boyda işığa həsrət qalan gözə nur" kimi (Ə.Kərim) lazımdır.

Siz, insanlığın vicdan fəlsəfəsinə ölçüyəgəlməz dərəcədə xidmət göstərən, dünyanın gözəlliyini bu qədər dərinədən duyub qiymətləndirən şair, o nəğməni yazmaya bilərsinizmi?! Aqlınız, qəlbiniz yazmaq istəməsə də qələminiz onu yazmağa tələsəcək. Və bu nəğmə insanlıq fəlsəfəsində yeri olmayanlar üçün tutarlı bir mesaj olacaq.

"Şair insan qəlbinin tərçümanıdır", - deyiblər. Şair susarsa, cahan susar, insanın saf mənəviyyəti ölür. Ürəyinizdə saxlamayın. O nəğməni "Su kimi minlərin, milyonların alışan ruhuna çiləyin".

O nəğməni yazın ki, göydə bir parlaq ulduz da sönməsin, Günəş nurunu əsirgəməsin, Ay dünyanı küskün-küskün dolanmasın.

Yazın ki, insan insan olduğunu unutmasın. İnsan öz içində aqıl və müdrik bir varlığın olduğuna inansın. Onda dünya da olar, bəşəriyyət də, gözəllik də, gözəllik nəğməkarı da.

**Rəna Mirzəliyeva
"İsmayılı Yazarları" ədəbi
ictimai birliyinin üzvü**